

Kort om «Fritidsfiske i Oslofjorden»

Av Harald Nordås

Harald Nordås er seniorrådgiver i Mattilsynet, hovedkontoret, avdeling Fisk og sjømat, seksjon Sjømat. Han er utdannet biolog med hovedfag i human ernæring (cand.scient.) og arbeider i hovedtrekk med å vurdere innhold av miljøgifter i villfisk og skalldyr fra undersøkelser i fjorder, langs kysten og fra åpent hav. Arbeider også med beredskap, og holder seminarer og foredrag.

Artikkel basert på innlegg på Norsk vannforenings seminar 17. september 2015.

Mattilsynets arbeid

Det er Mattilsynets hovedoppgave å sikre helsemessig trygg mat. Det foregår gjennom regelverksarbeid og gjennom tilsyn, samt vurderinger av undersøkelser spesielt eller generelt. Og god veiledning og kommunikasjon er svært viktig for å nå flest mulig og å hjelpe til med best mulig håndtering maten.

Når det gjelder å sikre helsemessig trygg sjømat, er det viktig å skille arbeidet som utøves overfor yrkesfiskere og overfor fritidsfiskere.

For yrkesfiskere har Mattilsynet utarbeidet et regelverk som de profesjonelle utøverne må forholde seg til. Her er Mattilsynets oppgave å se til at regelverket blir fulgt.

Det er viktig å vite at en advarsel (tidligere kostholdsråd) til fritidsfiskere fra Mattilsynet er et råd, og ikke et forbud. Fritidsfiskere har selv ansvar for å være oppdatert og bestemmer selv hva som spises, og i hvilken mengde, av egen fangst. Advarsler rettet mot fritidsfiske blir gitt i to varianter, men kan også gjelde for mange forskjellige typer mat.

Den første varianten er de generelle advarslene som er gitt for alle eller til spesielle grupper, og som ofte gjelder for hele landet. Eksempler kan være fiskelever og krabbeinnmat.

Den andre varianten av advarslene er de som gjelder lokalt i et avgrenset geografisk område. Eksempel kan være kvikksølv i kysttorsk i indre Oslofjord.

Kvikksølv er en miljøgift som Mattilsynet holder et særlig øye med. Ved vurdering av kvikksølv i fisk og skalldyr, blir kvikksølvinnholdet i kysttorsken i hovedsak beregnet som metylkvikksølv. Torsk/kysttorsk er det fiske-slaget som vi spiser aller mest av alle fiskeslagene vi spiser. En bør merke at det aller meste som selges gjennom butikker, er fangster i Lofoten eller Barentshavet og som har et lavt innhold av tungmetaller (som f.eks. kvikksølv).

For flere detaljer og gjeldende råd, generelle og lokale, og for mange typer av mat, se på matportalen.no.

Om miljøgifter og fritidsfiske

Vitenskapskomiteen for mattrygghet (VKM) har i sin siste rapport (VKM report 2014: 15) om sjømat, konkludert med at sjømat er uhyre viktig for et sunt kosthold generelt, og at tilstanden for det meste er god langs hele kysten. Rapporten fra VKM har også spesielt risikovurdert metylkvikksølv og konkluderer med at forekomsten av metylkvikksølv i sjømat stort sett ikke er problem for gravide (foster), ammende og små barn. Vi siterer fra rapporten:

«VKM konkluderer med at med dagens gjen-

nomsnittlige nivå av kvikksølv i fisk på det norske markedet, og det nåværende fiskekonsumet i Norge, er eksponeringen for metylkvikksølv fra fisk under det tolerable ukentlige inntaket på 1,3 mikrogram/kg kroppsvekt/uke for mer enn 95 % av to-åringene, voksne og gravide kvinner. Denne eksponeringen representerer en ubetydelig risiko som ikke fører til bekymring.»

Men det er likevel noen plasser i fjorder og/eller i nære havneområder at det kan være påvist lokal forurensning som må tas hensyn til. Undersøkelser av sjømaten kan resultere i at Mattilsynet må gå ut med en advarsel vedrørende fisk og/eller skalldyr. Mattilsynet arbeider for at fritidsfiskere skal ha et best mulig utgangspunkt til å unngå områder, eller arter i noen områder, der problematisk forurensning er påvist. Arbeidet med å vurdere rapportene fra undersøkelser av fisk og skalldyr, er et puslespill der påvirkning fra annen kost som oftest også spiller en betydelig rolle.

Det viser seg at gamle «synder» fra industri og kloakkutslipp i havner og fjorder påvirker miljøet i lang tid etter at utslipp er fjernet, eller i alle fall er redusert til et minimum. Slike lokale utslipp er (oftest) det største problemet for fritidsfiske. Og som om ikke det var nok, kan fisk og skalldyr også bli påvirket av luftbåren forurensning, som vi ser for eksempel av kvikksølv.

Kysttorsken er en stedbunden rovfisk, og vi ser at kvikksølv kan være det største problemet i fileten (muskelen). Særlig for gravide (foster), ammende og små barn (< 5 år) kan kvikksølv være et problem som en bør unngå i størst mulig grad. Det spesielle er at i fisk og skalldyr (både fra ferskvann og sjøvann) kan kvikksølv i mer enn 95 % opptre på den organiske formen metylkvikksølv. Metylkvikksølv er et svært lite og «hissig» molekyl og er antakelig et av de mest problematiske miljøgiftene for gravide (foster) og de minste barna.

Det er også godt kjent at det må være **ekstrem tilførsel** av kvikksølv før det kan påføre et foster eller små barn noe problem, da med nevrologiske skader. Det er noe vi i Norge heldigvis er og har vært spart for.

Undersøkelsene av fisk og skalldyr som Mat-

tilsynet vurderer, er oftest initiert av Miljødirektoratet i samarbeid med fylkesmennene. Noen store bedrifter og kommuner utfører også slike undersøkelser i sitt nærområde. Mattilsynet bruker disse i sine vurderinger av status.

Fritidsfiske i indre Oslofjord

For indre Oslofjord, er det den lokale varianten advarsel fra Mattilsynet som gjelder og som er gitt innenfor et avgrensa geografisk område. Rundt Oslofjorden er det det tettest befolkete området i Norge, og følgelig er det også et stort fritidsfiske. Å være oppdatert her er viktig for mattrykgheten.

Tilstanden i indre Oslofjord er ganske god for de aller fleste fiskeslagene som er undersøkt. Innholdet av tungmetaller og organiske miljøgifter synes for det meste lave. Det er undersøkt miljøgifter i både torsk, sei, flatfisker og makrell, samt noe skalldyr. Undersøkelsene viser også her at det ikke alltid er samsvar mellom en til dels sterkt forurenset sjøbunn, og hva en finner i fisk og skalldyr. Men en del organiske miljøgifter er funnet i blåskjell i de indre havneområdene, samt at det er registrert noe forurensning av kvikksølv i kysttorsken i fjorden. Mattilsynets spesifikke grunnlag for advarselen til gravide, ammende og småbarn mot inntak av kysttorsken her, er det analyserte metylkvikksølvet som er basert på flere undersøkelser. Vurderingene baserer seg på et tolerabelt ukentlig inntak (TWI). TWI-verdien er fastsatt av EFSA (European Food Safety Authority), etter et betydelig forskningsarbeid. TWI-verdien er satt til 1,3 µg metylkvikksølv/kg kroppsvekt/uke, og den verdien er også akseptert som gjeldende i Norge. Fra undersøkelsene i indre Oslofjord er det påvist metylkvikksølvverdier i kysttorsken som kan overstige det ukentlige tolerable inntaket, og derfor er det en advarsel til gravide, ammende og de minste barna.

Eksempel på vurdering som blir utført, viser for en gravid person på 60 kg at det er akseptabelt å innta sin ukentlige fisk-/skalldyrmengde, når metylkvikksølvinnholdet er under ca. 0,20 mg/kg våt vekt i fisk og/eller skalldyr. For en gravid person på 50 kg, kan hele det ukentlige

inntaket inneholde opptil ca 0,14 mg metylkvikksølv/kg våt vekt i fisken og/eller skalldyr. Da er en på trygg grunn, og kan spise fisken med god samvittighet.

En nylig utført undersøkelse i indre Oslofjord

Nasjonalt institutt for ernærings- og sjømatforskning (NIFES) har på oppdrag fra Mattilsynet nylig gjennomført en undersøkelse av kysttorsk fra fem lokasjoner i indre Oslofjord. Rapporten er ikke ferdig, men resultatene (ikke publisert) viser høyeste gjennomsnitt ved en lokasjon analysert mengde kvikksølv i kysttorsk på 0,15 mg/

kg våt vekt. For alle de andre lokasjonene er resultatene lavere. Resultatene her er tydelig lavere enn de tidligere undersøkelsene fra Oslofjorden. Mattilsynet vil følge nøye med (og håpe på) at dette kan være et uttrykk for en virkelig nedadgående trend.

Advarselen til gravide, ammende og de minste barna om ikke å spise kysttorsk fra indre Oslofjord på grunn av forhøyet innhold av kvikksølv, vil i alle fall bli stående inntil disse siste resultatene blir bekreftet av flere nye undersøkelser av kysttorsk i området.